

Usmernenie Pamiatkového úradu SR k spracovávaniu pamiatkového umelecko-historického výskumu

Metodika pre spracovávanie pamiatkového umelecko-historického výskumu (ďalej len "metodika") vychádza z nasledujúcich právnych predpisov a materiálov:

- Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu
- Vyhláška MK SR č.16/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu
- Upresnenie vedenia ÚZKP SR a huteľných kultúrnych pamiatok (kolektív OVP, interný materiál SÚPS, 1993)
- Metodika spracovania evidencie zlatníckych predmetov (Cónová, interný materiál PÚ Bratislava, 1996)
- Metodika k revízií huteľných kultúrnych pamiatok (kolektív OVP, interný materiál PÚ Bratislava, 2000)
- Metodika popisu huteľných kultúrnych pamiatok (Cónová a kol. OVP, interný materiál PÚ Bratislava, 2002)
- Metodika návrhu na zápis huteľných kultúrnych pamiatok (Cónová a kol. OVP, interný materiál PÚ Bratislava, 2002)
- štruktúra Zásad na reštaurovanie, platná pred účinnosťou vyhlášky MK SR č. 16/2003 Z. z.

Umelecko-historický výskum sa vykonáva na prípravu reštaurovania (par. 35 ods. 2 zákona č.49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu, ďalej len "pamiatkového zákona") a je odborným podkladom pre návrh na reštaurovanie aj pre rozhodnutie o návrhu na reštaurovanie, vzhľadom na to, že určuje základnú metódu reštaurovania a jej aplikáciu na konkrétny predmet reštaurovania. Preto je potrebné v **rozhodnutí o zámere** na reštaurovanie požadovať umelecko-historický výskum najmä v prípadoch komplexného reštaurovania. Krajský pamiatkový úrad pred vydaním rozhodnutia musí starostlivo zväžiť rozsah a charakter určených výskumov a to vo vzťahu k uvažovaným zásahom, stavu a hodnotám národnej kultúrnej pamiatky (ďalej len "kultúrna pamiatka"), pričom je potrebné posúdiť už známe skutočnosti (napr. či je ohliadka spojená s vyhodnotením už jestvujúcich predchádzajúcich výskumov, rozsiahlejších štúdií a pod., resp. či je dostatočným odborným základom pre rozhodnutie o návrhu na reštaurovanie).

Metodika sa týka nasledujúcich pamiatok:

- všetkých druhov huteľných kultúrnych pamiatok výtvarných a umelecko-remeselných
- výtvarných nehuteľných kultúrnych pamiatok (sochy na stípe a pod.)
- výtvarných súčastí a umelecko-remeselných prvkov architektúry (kameň, maľba, štika, kov, drevo, vitráž a pod.).

Výskumy, týkajúce sa prvých dvoch skupín, budú vznikať ako samostatný materiál a iba posledná skupina (výtvarné a umelecko-remeselné prvky architektúry) môže byť aj súčasťou architektonicko-historického výskumu.

Cieľovou skupinou tejto metodiky sú predovšetkým výskumníci (s osvedčeniami o osobitnej odbornej spôsobilosti) a odborní zamestnanci krajských pamiatkových úradov. Metodika je iba rámcová a má upresniť najmä formálnu stránku výskumov.

Výskum

-Titulná strana správy o vykonaní výskumov uvádza:

- presný názov a predmet výskumu (napr. ak ide iba o časť hnutel'ných kultúrnych pamiatok - Umelecko-historický výskum - oltárny obraz sv. Trojice z oltára sv. Jozefa), doplnený o skutočnosť, že ide napr. o súbor, cyklus, súpravu (s udaním počtu kusov), pendanty, príp. torzo.

- autora (autorov) výskumu

- dátum výskumu

Autor musí byť držiteľom osvedčenia o osobitnej odbornej spôsobilosti; túto skutočnosť je potrebné uviesť.

Jednotlivé časti výskumu sú v nasledujúcom rozbore označené podľa znenia vo vyhláške MK SR 16/2003 Z. z. :

a) základné údaje o kultúrnej pamiatke:

- mesto

- miestna časť

- okres

- adresa

- názov objektu

- číslo nehnuteľnosti v ústrednom zozname pamiatkového fondu, v ktorom sa hnutel'ná kultúrna pamiatka nachádza

- vlastník nehnuteľnosti a hnutel'nej kultúrnej pamiatky

- správca, užívateľ nehnuteľnosti a hnutel'nej kultúrnej pamiatky

- unifikovaný názov hnutel'nej kultúrnej pamiatky

- umiestnenie v nehnuteľnosti (netýka sa ľahko premiestniteľných predmetov, napr. liturgického náčinia, závesných obrazov a pod.)

- číslo ústredného zoznamu pamiatkového fondu hnutel'nej kultúrnej pamiatky

Údaje sú povinné a vychádzajú z evidenčného listu hnutel'nej kultúrnej pamiatky.

b) údaje o zadaní, metóde, spracovaní a organizácii výskumu:

- meno alebo obchodný názov objednávateľa výskumu

- dátum zadania a termín splnenia, príp. etapy priebehu výskumu

- presné zadanie výskumu - rozsah a cieľ podľa rozhodnutia príslušného krajského pamiatkového úradu

- metódu výskumu (podrobná ohliadka, heuristický výskum prameňov)

c) opis kultúrnej pamiatky vrátane jej technického stavu:

Celkové spracovanie hnutel'nej kultúrnej pamiatky a jej prípadnej predmetovej skladby - t.j. všetkých jej pamiatkových predmetov (napr. oltár - oltárna architektúra, obrazy, sochy - v čísle ústredného zoznamu pamiatkového fondu predstavuje počet indexov počet pamiatkových predmetov).

Do opisu kultúrnej pamiatky sa uvádzajú okrem vlastného opisu ďalšie údaje:

- slohové určenie:

Slohy a štýly sa uvádzajú vo všeobecnej, príp. špecifickej rovine, podľa toho, ako výrazné sú slohotvorné znaky, príp. uviesť „bez slohových znakov“ (umelecko- remeselné diela bez formálnych znakov, niektoré diela východného obradu, diela vychádzajúce z predlôh - napr. japonérie).

Ak je kultúrna pamiatka zložená z predmetov alebo súčastí, ktoré vznikli v rôznych časových obdobiach, je potrebné túto skutočnosť uviesť (oltár ranobarokový, centrálna socha

gotická).

- časové určenie:

Pri presnom datovaní (rok) je potrebné uviesť prameň (podľa nápisu, podľa autorského značenia, podľa literatúry, archívneho prameňa a pod.)

- materiál, technika: uvádza sa súhrnne, ak je určitý materiál a technika použitá na väčšine predmetu (zlátené striebro, intarzované drevo a pod.); ďalšie techniky a materiály, použité na jednotlivých predmetoch, sa uvádzajú pri popise

- rozmery: uvádza sa v poradí výška - šírka - hĺbka (príp. polomer), pri zložitejších kultúrnych pamiatkach uviesť aj rozmery celkové aj rozmery jednotlivých predmetov

- autor sa uvádza iba v overených prípadoch, t.j. podľa archívneho prameňa, autorského nápisu, majstrovej značky; prípadnú atribúciu (pripísanie autorstva podľa rukopisných znakov) je potrebné spomenúť (napr. pripísané majstrovi Melchiorovi).

K ďalším údajom, ktoré sa sledujú podľa aktuálnosti, patria:

- miera autenticity (originál, kópia.....)

- proveniencia

- nápis a jeho spracovanie (interpretácia, lokalizácia, druh /autorský, darovací, inventárny a pod./) a zdokumentovanie v obrazovej forme

- autorské značenie (signatúra., majstrovské značky)

- ďalšie značenia (kamenárske značky, firemné označenia, zlatnícke značky) , ktoré je potrebné detailne zachytiť v obrazovej forme (fotograficky, graficky)

- opis:

- identifikácia základného typu hnutelnej kultúrnej pamiatky (napr. lúčová monštrancia, kalichovitá krstiteľnica, edikulový oltár)

- ikonografia (napr. oltár sv. Jána ev., obraz sv. Pavla)

- samotný opis, vychádzajúci z vizuálneho vnímania. Ak nie je výhodný iný postup (napr. pri opakujúcom sa dekóre v dolnej aj hornej časti), predmety popisujeme zdola nahor, a to najskôr základný tvar danej časti (oválna základňa), potom techniku a dekór (maľované festóny, vyrezávaný rokaj, strihané rozety, liata postava P. Márie), príp. nápisy a značky. Popisujeme v poradí averz - reverz. Pri rozsiahlejších celkoch (napr. oltár) odporúčame opisovať najprv architektúru

- stav:

- celkové zhodnotenie miery autenticity a úrovne stavu (dobrý, narušený a pod.).

- podrobné zhodnotenie stavu jednotlivých predmetov a častí kultúrnej pamiatky, prípadne jednotlivých materiálov (znečistenie, černanie, krakeláž, zvetrávanie, oter, plesseň,

mechanické poškodenia, statické poruchy, uvoľnená montáž atď.)

Stav sa popisuje na základe vizuálnej ohliadky. Je možné uviesť aj charakteristiku a zhodnotenie sekundárnych zásahov a prvkov, ktoré sú evidentné už na základe vizuálneho prieskumu.

Časť d) sa v prípade umelecko-historického výskumu považuje za totožnú s časťou e) inventarizačný súpis hodnotných detailov a prvkov.

e) inventarizačný popis sond a nálezov

- vzhľadom na to, že sondáž zásadne môže vykonať iba reštaurátor, v danom prípade môže ísť iba o popis nálezov samovoľne odkrytých vrstiev, dokladajúcich vývoj hnutelnej kultúrnej pamiatky a výtvarnej nehnuteľnej kultúrnej pamiatky, bez sondážneho výskumu. Uvádza sa situovanie nálezu, iba v prípade väčšieho množstva nálezov s rôznym vyhodnotením je ich vhodné číslovať a graficky znázorňovať

f) analýza vývoja kultúrnej pamiatky

- na základe vyhodnotenia prameňov, ohliadky a prípadných nálezov sa opíšu etapy vývoja kultúrnej pamiatky (vznik jednotlivých predmetov kultúrnej pamiatky, častí kultúrnej pamiatky, povrchových úprav a pod.). V tejto kapitole je vhodné uviesť zhodnotenie archívneho historického výskumu, spomenúť aj negatívne zistenia

g) vyhodnotenie výskumu v písomnej a grafickej podobe

- väčšinou iba v písomnej podobe, predstavuje zhodnotenie prínosu výskumu v poznaní pamiatky, respektíve v poznaní celého pamiatkového fondu v súvislostiach; zdôraznenie prípadných nových zistení alebo doposiaľ nesprávne interpretovaných skutočností

h) charakteristika pamiatkových hodnôt kultúrnej pamiatky

- zhrnutie a špecifikácia predmetu ochrany, príp. porovnanie kultúrnej pamiatky a jej hodnôt v širšom regionálnom alebo slohovom kontexte

i) návrh ochrany, obnovy a prezentácie kultúrnej pamiatky:

obsahuje základnú metódu (konzervačná, reštaurovanie...), navrhovanú pri reštaurovaní hnutelnej kultúrnej pamiatky, jej zdôvodnenie a aplikáciu na jednotlivé reštaurátorské úkony vrátane požiadaviek na odstránenie nevhodných zásahov, riešenie doplnkov a pod. Súčasťou je aj návrh vhodného využitia a príp. uloženia hnutelnej kultúrnej pamiatky. Návrh môže byť pred reštaurátorským výskumom iba predbežný

j) požiadavky na vykonanie prípadných ďalších špecializovaných výskumov s určením rozsahu a odôvodnením:

pravidelnou požiadavkou je reštaurátorský výskum, ktorý v podstatnej miere upresní analýzu stavu hnutelnej kultúrnej pamiatky, často aj vývoja kultúrnej pamiatky a pod. Podľa potreby, zistenej ohliadkou, je možné zadať ďalšie špecializované výskumy (fyzikálno-chemický, mykologický a pod.)

k) fotografická a grafická dokumentácia súčasného, príp. aj historického stavu kultúrnej pamiatky

- fotodokumentácia celku, jednotlivých predmetov a častí hnutelnej kultúrnej pamiatky, príp. aj významných detailov (výtvarná výzdoba, signatúry, značky a pod.), ktoré je možné spracovať aj v grafickej podobe

l) údaje o podkladoch, prameňoch a použitej literatúre:

- uvádza sa odborná literatúra viažúca sa priamo alebo komparáciou k hnutelnej kultúrnej pamiatke (vrátane nepublikovaných rukopisov), archívne pramene priame alebo publikované, predchádzajúce výskumy alebo prieskumy kultúrnej pamiatky alebo výskumy analogické

m) iné súčasti, ktoré autor výskumu považuje za dôležité

- nepovinná súčasť výskumu, ich potrebu, obsah a formu určuje autor.

Povinnou súčasťou výskumu je rozhodnutie príslušného krajského pamiatkového úradu o vykonaní výskumu.

n) stanovisko Pamiatkového úradu SR k výsledkom výskumu a návrhu prezentácie

- vypracováva Pamiatkový úrad SR Bratislava na základe žiadosti a predloženého výskumu.

Žiadosť o stanovisko Pamiatkového úradu SR zasiela výskumník spolu s vypracovaným materiálom na adresu Pamiatkového úradu SR ešte pred tým, ako ho odovzdá investorovi a príslušnému krajskému pamiatkovému úradu.

Vypracovala: Mgr. Ilona Cónová

Bratislava dňa 10. 3. 2004